

Громадська Думка

ПЕРЕДПЛАТА:

(Ціна одного приміря. 3 ф.)
На місяць в таборі . . . 25 ф.
" " поза табор. 30 ф.
На 3 місяці в таборі 75 ф.
" " поза таб. 90 ф.

ЧАСОПИСЬ ПОЛОНЕНИХ УКРАЇНЦІВ у ВЕЦЛЯРІ.

ВИХОДИТЬ ЩО ЧЕТВЕРГА Й ЩО НЕДІЛІ.

АДРЕСА:

Ukrainischer
Unterrichts-Ausschuss
Lagerzeitung
in Wetzlar.

Видає „Видавниче Товариство імени Б. Грінченка“.

Ч. 21—22. (68—69).

Неділя, 15. квітня 1917.

Рік III.

Христос Воскресе!

Здоровимо всіх наших читачів і прихильників зі світлим святом Христового Воскресення й від щирого серця бажаємо здійснення мрій про мир, правду й волю!

РЕДАКЦІЯ.

Христос воскрес!

*Великий день, великий час!
Од гроба встив наш Бог і Спас.
Тяжко рід людський цвєсь:
Христос воскрес! Христос воскрес!*

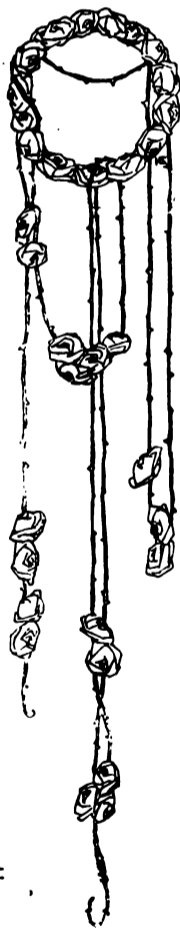
*Людству доволі вже страждати:
Господня нині благодать
Зійшла на землю од небес:
Христос воскрес! Христос воскрес!*

*Неволі вічної нема,
Розсілася гевни тьма,
Розкрив ся рай, і ад ізчез:
Христос воскрес! Христос воскрес!*

*Сьогодні небо і земля
І вся природа прославля
Велике чудо із чудес:
Христос воскрес! Христос воскрес!*

*Прославмо нині, браття, й ми
Того, хто вивів нас із тьми,
І радісно співаймо днесь:
Христос воскрес! Христос воскрес!*

К. Я.

Великдень у неволі.

*„Христос воскрес!“ лунає нині,
А серце нє та болить:
Проводить свято на чужтї
Лукава доленька вєить.*

*В це свято, в цю велику днину
Свої думки туди я шлю,
Де в безталанну годину
Покинув рідную сімю.*

*О, як же радісно це свято
Я там, бувало, зустрічав!
Ту радість годі описати,
Що я тоді переживав.*

*Тепер же—Боже мій єдиний!
Пришлось в неволі святкувати...
Нї озвонів тут не чую нині,
Як то бувало на Вкраїні,
Нї служб Господніх не чувати...*

*Не бачу я своїх коханих
І серцю дорогих осіб.
Вживаю нині, як звичайно,
Замість паски чорний хліб...*

К. Я.

РЕЗОЛЮЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ГРОМАДИ у ВЕЦЛЯРІ.

Збори Народної Ради, Генеральної Старшини, Самостійної України, Зарядів усіх організацій УКРАЇНСЬКОЇ ГРОМАДИ у Вецлярі, дня 7. квітня с. р., стверджують, що останній переворот у Росії, а то: розвал царського режиму і творення основ нового життя, ставить з тим більшою силою на денний порядок наше основне домагання повної державної самостійності українського народу.

З нагоди акції, розпочатої товаришами з Фрайштадту, рішають Збори вислати для переговорів з тимчасовим росій-

ським правительством, яко свого представника Президента Союзу Визволення України т. Олександра Скоропися-Іолтуховського.

З огляду на конечну потребу повної одноцільності сеї маніфестації національно свідомих полонених Українців, Збори рішають дати своему представникові уповноваження, однозвучне з проєктом т. т. Фрайштадців, з поправкою, внесеною Генеральною Старшиною, мимо того, що і в інших точках уважає зміст сього проєкту не вистарчаючим.

ГЕНЕРАЛЬНА СТАРШИНА.

Самі за себе!

В могутнім революційнім розмаху вплив ся великий народний гнів на його відвічних гнобителів. Страшна перепона, яка стояла на заваді поступу волі, яка не давала народам Росії взятися самостійно будувати своє вільне життя, нарешті зруйнована. Царизм упав!

Але його смерть ще не значить, що ті ідеали, стремління, в ім'я яких зроблено великий державний переворот, вже здійснилися. Ні, загибіль царизму дала лише змогу замість колпшніх гнилих і деспотичних підвалів життя покласти нові—свіжі й свободні.

Перед народами Росії стоїть тепер величне завдання втворити такий державний лад, котрий однаково задовольняв би всі народи і зробив би їх дійсними панамі своєї долі. А виконати це завдання можуть лише всі народи, виставивши свої домагання й оборонюючи їх.

Само теперішнє революційне правительтво рішити таку велику й складну задачу ніяким чином не може, бо в складі його є заступники не всіх народів Росії, а лише одного, тай то не цілого, а скорше однієї його кляси. Тому воно передовсім старатиметься захистити інтереси своєї кляси, а також своєї національності, а коли й робитиме що для інших національностей, то лише остільки, оскільки вимагають його інтереси і то лише тоді, як того якісь національності домагатимуться.

Теперішнє правительтво, правда, мусить щось дати, щоби вдержати ся на своїм становищі й не викликати зараз же, доки ще не вбило ся

в колодочки, недовіря до себе. Хоч виставлена ним програма виглядає дуже демократичною, але це ще поки що слова, а не завершене діло. В межах цієї програми можна зробити дуже багато й дуже мало.

Але доки правительтво ще не зробило ся паном положення, поки воно прислухаєть ся ще до голосу народу, його можна заставити зробити те, що дійсно потрібне народові.

Нові форми державного ладу ще невироблені, а лише мають втворюватися. Як вони виглядатимуть, яке життя буде далі, яке право будуть мати народи Росії, це залежатиме від тих, хто втворюватиме новий лад, хто напише нові закони,—від тих, хто буде брати участь в Установчих Зборах. Тому в інтересі кожного народу, котрий хоче сам рішати про свою долю, полягає, щоби на Установчих Зборах мали голос його заступники, які би обстоювали права того народу. Бо якщо який нарід не матиме своїх представників, та щей у поважнім числі, то й не матиме ніякого впливу на заведення нового ладу. Про такий нарід ніхто не згадає, ніби він і на світі не існує. Ті, що писатимуть закони, напишуть їх так, як найкраще для них самих. Дбати про других їм буде ніколи тай некорисно. Вони не одмовлять ся мати собі якого-небудь попи-хача, особливо такого, що мовчки ходитиме на налігачі. Такого вони напевно постараються зробити своїм слугою.

Таким чином нарід, що не подбає сам про себе й не примусить задовольнити свої

домагання, напевно нічого не дістане.

І наша будучність, наш розвиток, наш добробут, наше щастя, доля нашого рідного краю залежить від того, як ми використаєм оцю нагоду. На нас лежить страшна відповідальність перед дальшими поколіннями нашого народу. Чи наші діти, внуки й правнуки будуть тішити ся мирним життям і щастям, чи вони будуть класити свою працю, свої сили для самих себе, для свого розвитку і, почувавши себе дійсними людьми, благословлятимуть нас,—а чи вони гнутимуть свої сили перед сильними, марнуватимуть вік у наймах і кластимуть свої голови в зусиллях визволити ся, проклинаючи нас, їхніх предків, що не подбали мирно вибороти їм кращу долю—це від нас залежить!

Чи наш нарід стане гордим і сильним, буде пишати ся повагою між іншими народами, а ім'я Українців вимовлятиметь ся чужинцями з пошаною—

ми ставемо цьому причиною!

І ми ж будемо тяжко винні, як що наш нарід надалі зостанеть ся чужим попи-хачем, покідком і посміховищем у вільній семі народів і про нас згадуватимуть вільні й горді „старші брати“ з при-зирством!

Отже ми мусимо, як вимагає наша честь, честь синів України, як вимагає слава й добробут нашої рідної землі, зіллати ся в однодушнім бажанню в цей великий момент і передати нашу неохптну волю туди, де буде рішати ся наша доля—в Росію!

Ми мусимо всі, як один подати голос в обороні наших прав, мусимо показати, що ми сильні одним духом, однією волею—бо **ТІЛЬКИ СИЛЬНИХ СЛУХАЮТЬ, ТІЛЬКИ СИЛЬНІ САМІ СОБІ ПАНІ!**

Мусимо тисячами уст сказати: „Ми хочемо самі панувати на своїй землі“.

Лубенець.

До товаришів на робітничих командах і в таборах.

Великий час настав!
Страшна колишня неволя впала!

Приходить нове життя, таке, якого захоче собі народ.

Зі всіх кінців Росії зберуть ся народом вибрані представники, щоби разом завести новий, вільний лад.

Ціла російська Україна впрядить своїх послів на Установчі Збори, щоби вони обстоювали наші інтереси.

І селяни і робітники, і салдати і купці, багаті й бідні, всі поплюють своїх людей робити велике діло.

Одні ми, полонені, позбавлені змоги сказати наше слово, одні ми не можемо подати наші бажання.

Між тим і ми є велика частина народу, наша доля також буде рішати ся на Установчих Зборах.

Як частина народу, як рівноправні горожани, ми маємо

Свято воскресення.

Заграли давони, засяяли зорі, задзвеніли птиці в повітрі, засміяв ся лан від Кавказу по Сян срібною росою весняного блиску, загомоніло всюди ясною луною воскресення:

Христос воскрес! Христос воскрес! Христос воскрес!

І сховив ся завірюхою вітер із півночі, знялась велика хмара і клубом огонь і промінне навкруги його, а з середини його наче блискача мідь ув огні. А з нього показалась подобина Людини, наче огняне сяєво; від поясниць її і вище било проміння навкруги. Якою буває веселка на облаках в дощовий день, такий вид мало те сяєво навкруги її.

А одіж її була як сніг біла, як молоко чиста, обличчя її сяяло як небо, а очі горіли, як два сонця. І промовила Вона таким голосом, як небо вітворюєть ся під громами:

— Прийдіть до мене всі, сини мої, з неволі і з нашої землі не своєї, страждущі й боліючі з довголічного терпіння...

Я Мати ваша!

І перший прийшов наймолодчий син в січовім однострою, припав до неї до колін і заплакав:

— Я, Мати, син твій рідний, Українець.

— Що приніс ти мені, щоби впа-волити мене з гробу терпіння?

— Приніс я Тобі, Нене, прапор жовтоблакитний, тканий серцем чистим і духом твоєї волі і слави! Не відрікав ся я тебе ніколи, а тепер відрік ся двох гріхів наших: безцільності й зависти лукавої, що тебе у неволю завдала... Коли, Мати, будеш на волі?

— Як роса з крови зору скупає, цвіт поноротин огнем засяє, мій сину!

І поклала оці руки на голову його і обняла, поцлувала, і плакала зі щастя...

І приступив до неї другий син, середущий, і впав на коліна з пустими руками:

— Я, Мати, син твій, Малоросе, прогрішив ся супроти тебе. Прости мені! Та я дав голос за те, щоб мир був на світі і землю нам дали.

— І миру на світі не буде, сину, і землі не дістанем, як не буде в твоїм серці України. Чужі пани будуть порядкувати тобою, сину, і вся твоя праведність буде, як поваляна одежа, понижений будеш перед

народами усіми, як не буде в серці твоїм України!...

І заплакав Малорос, як дитина.

— Не плач, сину,—заговорила Мати,—цвіте наша калинонька, віти розпускає, а за Дніпром наше сонце дороги шукає. Тільки Дніпро висихає з туги, що забули славу свою мої рідні діти...

І припав він до Матері, як заблуджена дитина. І схилила Вона руку до його і підняла і притулила його, ридячого, до грудей своїх.

Аж підійшов третій, найстарший син, і мовчав, схиливши голову.

Тоді промовила до його болючо Мати:

— Чому мовчиш? Хто ти?

— Я Хахол!

— Чого хочеш від мене?

— Цар обіцяв нам земельки,—чи дістанем її, чи ні?

— Не стало твого царя-самодержця! Захотів він танцю, тай зломав обі ноги! Московська гадюка вкусила мене в Галичі, де я скривалась, тай втратила силу! Чому ж ти не дав голосу за мене? Бог і справедливість за нами!

— Не нада! Я не вірив! У моїм серці була гроза, що засяла Мос-

ква, темнота закрила мої сонні очі, я й досі не бачу Тебе, тільки чую...

— Чуєш, та лишив ся ти, як камінь! Хочеш бути далі погноєм сусідів,—глухий з під землі буде твій голос. Як же тебе на весілля просити в поваляній московській одежі?

— Я не хочу твого весілля, я хочу земельки!

— Ще раз повідаю тобі, що камінь воді не зашкодить. Вона обмиє його й попливе далі. І без тебе у мене весілля буде!...

І впав до землі Хахол, і скунав ся у своїй крові й прозрів...

Поглянув на Матір тай заплакав ревно з розкаєння кривавими сльозами.

Засміяв ся лан від Кавказу по Сян срібною росою весняного блиску, загомоніло всюди ясною луною воскресення:

Христос воскрес! Христос воскрес! Христос воскрес!

А Україна білу одіж на весілля барвінком убирає, а роса ранню зору з крови обмиває.

В. Пачовський.

Бажаєш скоршого миру, бажаєш вернути ся до рідні, хочеш дістати землю й волю—підпишуй наказ Олександрові Скорописові-Йолтуховському, який їде до Петрограду, як делегат від полонених.

право сказати, чого ми хочемо. Нас повинні про це запитати, нас повинні вислухати.

Ми мусимо сказати, чого ми хочемо для себе, для наших дітей, для наших нащадків.

Ми повинні вимагати належних нам прав.

Хоч ми й відрізани від нашого рідного краю, але маємо щасливу нагоду передати новому правительству свою волю. Цю нагоду мусимо використати!

Всім нам відомий, невтомний і світлий працівник для добра нашого великого Українського народу Президент Союзу Визволення України добродій Селекандер Скоропис-Йолтуховський скоро відїзжає в Росію, щоби боронити прав нашого народу.

Доручім йому сказати за нас, що ми хочемо!

Даймо йому під себе лист довіря за нашими підписами, щоби ніхто не заперечував, що він говорить не від нас!

Вкриймо наш лист довіря, наш наказ багатьма тисячами підписів, щоби знали там, що наша воля сильна і одна.

Скажім оцм самим, що ми твердо й непохитно хочемо:

1) „Щоби в основу нових, як тимчасових порядків, так і нових основних законів, заложено й переведено до краю повне народоправе (повнота власти народів).

2) Щоби на всім просторі, заселенім українським народом, привернені були назад основні Переяславського договору 1654 року, підступно потоптані і знищені московськими царями і щоби права инчих, недержавних народів Росії були забезпечені основними законами,

3) Щоби селянству українському привернено назад відняті царями в українського народу й роздаровані царським слугам землі,

4) Щоби в інтересі розпочатого народом великого діла був заключений правительством революції як найшвидче мир на основах, які гарантували би всім народам Європи вільний розвиток“.

Отже хто хоче, щоби для поневолених народів Росії засяло світло правди, волі й рівности — нехай підпише наказ!

Хто хоче, щоби український нарід був сам паном у своїй хаті—нехай підпише наказ!

Хто хоче, щоби наші селяни не ходили працювати на панську ниву — нехай підпише наказ!

Хто хоче зробити своїх дітей вільними, щасливими й можливими — нехай підпише наказ!

Кому дороге життя людини, хто не хоче, щоби кров людей, братів надалі марно проливалася ріками в братовбийчій війні—нехай підпише наказ!

Хто хоче втерти заплакані очі невинних бгтків, матерей, старих і дітей—нехай підпише наказ!

Хто почувася себе дійсною людиною — нехай підпише наказ!

Хто підпише наказ, той зробить велике, святе діло!

Хто підпише наказ, той прислужить ся Правді!

Хто підпише наказ, той довершить Богу волю!

Слава й честь поміж людьми тому, хто підпише наказ! Страшний злочин вчинить той, хто не підпише ся на наказі!

Він винний буде за людську кров, що тектиме зі стомленого серця людства!

Він зробить тисячі й мільони калік, сиріт, вдів і старців!

Він зробить своїх братів вічними наймитами!

Його проклянуть мільони людей за те, що він не простяг їм руку допомоги, не піддержав їх у змаганнях до волі!

Такому не місце поміж людьми!

Він не гідний називати ся людиною!

Він не людина, а Каїн!

Отже в імя всього, що є в людині найсвятішого — підпишуйте наказ добродієві Олександрові Скорописові-Йолтуховському!

Вмовляють.

У попередньому числі „Громадської Думки“ ми вже говорили, що від ліберального правительства народ мало чого може для себе сподіватися. З цим правительством народні так само прийдесть ся вести тяжку боротьбу за свої права. Тільки витривалість і послідовність у боротьбі може довести до бажаних наслідків, а власне принести повну свободу й економічний добробут. А це мусить прийти насамперед, бо тільки неголодний чоловік є здібний до творчої праці, тільки такий зможе поступати наперед культурно і духово. Ліберали, що складають ся переважно із поміщиків і капіталістів, ніколи не будуть стояти за радикальними реформами на користь селянства й робітництва, бо то буде йти проти їх власних інтересів. Що то буде так, а не инакше, показує нам ціла історія їх тактики в Державній Думі та їх відношення до тих законопроектів, що мали йти на користь народів.

Коли соціальні демократи разом із сільською групою внесли законопроект про знесення всіх національних і релігійних обмежень, то ліберали цілком відкинули його, як задалеко йдучий; так само при обговоренні законопроекту про селянську рівноправність з ними рідко розійшли ся трудовики й соціалісти, бо в дійсності тієї рівноправності законопроект не забезпечував. В справі поліпшення економічного становища робітників ліберали ніколи не були солідарними в робітничими послами, навпаки—або зовсім байдужно ставили ся, або

Великдень на фронті.

(Бувальщина).

Сонце заходило, позолочуючи своїм промінням верхи дерев. Недалеко на сході, в прозорій блакиті неба чорніють верхи Карпат. Тут і там з лісів по верхах гір підносять ся найвищі смереки під небозвід і неначе переткані сончним промінням розпускають ся в нім. Теплий, весняний вечір захоплює мою душу чародійною силою, розворушує серце, але від часу до часу десь недалеко чують ся гарматні стріли, які поралізують моє почуття. Іноді з ревінням пролетить над головою знаряд і десь за горою глухо розірветь ся.

Я самітний сидів під „халупою“ і снував у своїй голові безконечні думки. В моїй душі боролось два почування. Одним я відчував всю красу воскресаючої до нового життя після короткого зимнього сну природу, її цілющі чари, а другим—всю гидоту того, що діяло ся навкруги. І котре з тих двох почувань було сильніше, я не одважуюсь сказати. Якою гидкою в сей час була для мене свідомість мого положення! Мов би тяжкий камінь давила мене думка про те, що ось—ось не сьогодні так завтра, а

може і в цю хвилину я попрощаю ся з життям, зйду нікому незнаний в царство небуття й заісеу з собою нездійсненні всі мої молодечі мрії, мої стремління, за які так багачко доведло ся мені втерпіти...

Не з власних інтересів мені не хотіло ся так безславно вмерти, ні! Мене ніколи не пестило життя, доля була мені завше мачухою. Мені хотіло ся дожити до кращих днів, дочекати ся щасливішої долі для свого народу, хотіло ся хоч перед смертю побачити його вільним, щасливим, паном на своїй землі, господарем в своїй хаті! І замість того, щоби своїм мизерним еством хоч краплину жертву принести для добра рідного краю, я вимушений нести свою голову за його ката.

Хутко надходила ніч і несла з собою страшні й невідомі можливості. Мимо мене бігли вже з „котьолками“ по вечерю товариші. Пішов і я за ними, набрав вонючого „щи“, та воно не лізало мені в пельку. Думки сверлили мозок. Завтра ж Великдень... Боже!... Великдень!... Чим же привітає нас цей великий день Христового Воскресення?...

Е, геть сі думки! Вони сушать мозок, відбирають охоту до життя.

Повечерявши на скоро, ми поспішали в окопи на зміну иншій роті. До того пригніченого настрою, який опанував кожного під вражінням наступаючого урочистого моменту, начальство додало ще й своєї отрути. З уст ротного ми почули наказ бути готовими в сю ніч на все, бо, мовляв, неприятель може скористати ся моментом і напасти на нас. Крадучись, мон злодії, ми добрались до окопів. Товариші, яких ми змінили, відходячи, побажали нам щасливої ночі...

Наступила страшна і темна ніч. Я стояв у своїй неглибокій і темній ямі, що мала бути окопом, і пильно вдивляв ся перед себе в простір. Ліворуч від мене була неглибока долина, праворуч темний сосновий бір, а перед очима чорна невизначна смуга ворожих окопів, віддалених кроків на треста. Вони сильним уступом видали ся проти нас наперед. Відтіль зрідка долітали до нас світінні ракети й освічували, як метеори, наші окопи. В природі було тихо, як у вусі; нігде не чути було ні одного вистріла, меначе кріз землю провалили ся люде на той час з своєю диявольською роботою. В страшнім напруженні по-

волі проходив час. Надходила північ. Я сподівав ся чогось незвичайного.

Аж ось десь задавонили в косягол і у відповідь зпершу зтиха і мов крадучись, зачулась у наших окопах воскресна пісня. Хутко спів розніс ся навкруги по всіх окопах і наших і ворожих. Могутній і величний спів лив ся з грудей розкиданих по ровях салдатів і чіпав за найглибші струни душі... Срібними хвилями розливали ся звуки простої, але надзвичайно милої, душу проймаючої мелодії й губили ся, десь у ярах та долинах.

Коли затих спів, з австрійських окопів нас вітали грімким „Христос Воскрес“!

— Воістину Воскрес!—відповідали ми радісно.

Ми кричали їм „ура“, а вони нам „візят“!

Потім вони запитали нас по польськи: „Чи бєндєс по ютру спокій?“ Ми заповіли, що перші не будемо стріляти. Тоді вони зазначили, що завтрашній день вони бажать пронести по християнському, і просили нас до себе в гості на ранок. Хоч дивним і неможливим до здійснення здавало ся нам таке бажання неприятеля, одначе ми з почуття доб-

навіть застоювали інтереси фабрикантів.

Тому соціалістичним послам приходило ся бороти ся не тільки проти правительства, а й проти лібералів. Посол Чхеїдзе, критикуючи їх тактику, прямо говорить, що вони стоять спиною до народу, а лицем до міністерських лав.

Спеціально ж до нашої справи ліберали займають дуже помірковане становище. Навіть у цю хвилину, коли українська справа стала перед лицем цілого світа на весь свій зріст, ліберали на своїй конференції ледви спромогли ся признати за нами право на „широке культурне самоозначення.“ Одначе й тут без скандалу не обійшло ся. Меншість, на чолі зі Струвем, голосувала проти признання за нами таких прав.

На такий дарунок для нас вони спромогли ся саме тоді, коли безумовно їм потрібно було й Українцям мати на своїому боці. Але і цьому вони дуже помилили ся. Українці не могли тим задовольнитися, як цілий народ російський не може задовольнитися їх теперішніми обіцянками.

В цій революції ліберали були тими героями, що зловили рибу в каламутній воді. І тепер, замість того, щоб піти на зустріч народним бажанням, заініціювати ся долею інвалідів, удів і сиріт, нове правительство оголошує, що війна вимагає великих коштів, тому без підвищення податків не обійдеться ся.

Нове правительство хочє провадити війну далі, але ж увесь дальший тягар так само, як і старе правительство, воно проголосило, що всі грошові й фінансові зобов'язання переймає на себе без ніяких змін. Державний борг, який старе правительство робило на власну руку, воно також переймає на себе. Що це значить? Чи те, що

воно само всі ті зобов'язання має виповнити, чи що інше?

Та в тім то й річ, що все те, що нове правительство переймає на себе, воно хоче виповнювати народною працею, народним потом і сльозами. Це значить, що народ, який не хотів війни, має заплатити 50 мільярдів державного боргу, тобто кожний—і старий і малий, і чоловік і жінка мусять заплатити не менше як 300 карбованців, не рахуючи процентів. Це значить, що народ і далі мусить видавати всяким Куропаткиним по 144.000 карб. річно платні, виплачувати десятки й сотні тисяч пенсій усяким урядникам і чиновникам, яких старий уряд тримав у себе на послугах.

Зменшити всі ці неймовірні видатки в інтересах державної оборони новий уряд не думає, принаймні не упоминає ся, бо це доторкаєт ся його власної кишені.

Правда, уряд цей є тимчасовий; усі його розпорядки й зарядження так само є тимчасовими, бо як про склад нового правительства, так про всі інші важні державні справи рішатиме Установча Рада (конституанта), яка буде вибрана всім народом.

А тимчасом і нове правительство відносно війни й податків на неї починає вмовляти народ. Всі, мовляв, хлібороби й робітники повинні все принести для оборони краю, для спасення „отечества.“ Мабуть і нове правительство, як і старе, тримаєт ся того, щоби себе рахувати „отечеством.“

По всіх заходах нового правительства, по словах, а найголовніше по ділах будемо пізнавати природу заступників російської самовлади.

Онисим Чемара.

Національно-територіальна автономія України.

Дня 10. квітня дійшла зі швайцарської границі ось яка відомість:

Українське бюро у Швайцарії Свівицає: „Петербурзький видітл Союза українських прогресистів оголосив в петербурзькій радикальній часописі „Дені“ заяву, в якій висказуєт ся повне пересвідченне, що революція розв'яже українське питання повніи вдоволяючо. Українські прогресисти жадають свободи віри, необмеженого права уживання української мови і постанови національної і територіальної автономії на федеративній основі.

Щоби здійснити сю програму—говорить ся в цій заяві,—мусять бути розв'язані питання народного хазяйства, а передовсім земельне питання щасливо пбложено. Українці сподівають ся одної з найперших установ від тимчасового правительства, се є: впровадження української мови, як офіційної мови красної в школах, гімназіях, університетах, а далі в судівництві і в церкві. Вкінці жадають випущення всіх галицьких і буковинських Українців, яких досі держано в неволі в Росії, як австрійських підданих.“

Після нашої думки, щоби здійснити національно-територіальну автономію України на трітких основ треба не тільки поладити земельне питання і увести українську мову до всіх шкіл, судівництва і церкви, але основою цього договору України з Росією в ХХ столітті мусять бути забезпечені ось які умови:

Уведенне української мови, як урядової до адміністрації, побіч шкіл, суду й церкви; устрій влас-

ного українського правительства що до форми після волі народу, устрій власного національного війська, флоту і міліції на основі козацьких традицій і запоруки на самостійні дипломатичні зносини з за-границею признані Переяславським договором з 1654 р.; право бити власної монети з українським гербом, яке зовнішньої ознаки нашої автономії; постанови українського парламенту в Києві на підставі загального, безпосереднього, тайного і рівного права голосовання, який мав би рішати закони, доторкаючі України.

Цей парламент у Києві мав би право покладати і означувати посередні і безпосередні податки; рішати установи що до залізниць, почт і телеграфів і поладити земельне питання після потреб українського населення, розпоряджати експлоатацією копалень і заводів на Україні, стояти на сторожі житової автономії (та-мож „пошліт“), яка мусить обіймати цілу етнографічну територію України; рішати або відкидати свою участь у виплаті довгу цілої Росії; установляти процент для України в загально-державних податках федеративної Росії, а вкінці рішати установи що до торговельних договорів з заграницею.

Окрім цих фінансових забезпечень України парламент мав би повну свободу в рішенню культурних, національних і політичних справ українського народу після його потреби й бажання.

II.

рих думок і віри в безсумнівну щирість його прийняти запрошенне. Ледве встигли ми скінчити свої „мирові“ переговори, як нараз по першому вистрелі з наших окопів, зняла ся страшенна пальба. Святого настрою як не було. Застрічали рушниці, заклекотіли скоростріли. Гурганом понесли ся понад наші голови свої й ворожі гарматні стріли. Поляну, що відділяла нас від неприятеля раз-у-раз освічували ракети. З четверть години тягло ся таке пекло після радісних взаємних привітань. Тяжким докором воно лягало мені на совість. На душі було тяжко до болю, до самозабуття. Я думав: За що, во ім'я яких ідеалів люде так безоглядно нищать один другого? Яке оправданне вони знаходять своїй всеруйночій роботі і де всьому цьому кінець? Що принесе сл війна нашому народові за його безмірні жертви, за сльози і кров дітей його, за южари? Чи утворюють вони йому шлях до кращої долі, чи може устелять його колючими терніями?...

Серед таких роздумувань я й не чув ся, як час промайнув. Вже небозвід на сході рум'янів від ранньої заграви. Чорні тіні темної ночі ховали ся по корчах та ярах. В повітрі пахло холодною россою.

Розсвіт заповідав чудовий день. Розговівшись на світанні глеким куснем хліба, що мав бути за свячену наску, я в страшній утомі ліг спати.

Коло 7 год. вранці, як я опісля вже довідав ся, торзав мене за поли шинелі мій товариш по окопі. Я не піднімаючись лупнув очима й забачив на лиці його невластивий воєковий вираз дитинячої наївності й радості. Я не розумів, чого йому треба від мене, і просив дати мені спокій, але він ще упертіше став розбуркувати мене, обіцяючи показати щось незвичайне. Мене це зацікавило і я впеунув ся із ями Глянув зпросоня навкруги—не видно нічого, і вже хотів вилаятись за його жарт, аж нараз мої очі натрапили на дійсно незвичайне явище: майже коло самих австрійських окопів стояла кучка безоружних Австрійців і Росіян. До їх надходило це кількох наших. З австрійських окопів явно виділо ся кілька постатей.

Мене отрашенно здивувала ця дійсно незвичайна картина. Я першу не міг зміркувати, що це означало, але за хвилику пригадав, що вчора нас запрошували з ворожих окопів до себе в гості. Машинально я запитав у заводного, чи й ме-

ні можна піти привітати Австрійця. Він відповів: „нельзя.“ Але я не слухав цього „нельзя“, бо почував, що можна, навіть повинно, і я побіг туди.

Через те, що австрійські салдати були здебільшого Поляки, між ними й Росіянами йшла жвава, хоч може в деяких місцях і незрозуміла обідвм сторонам розмова. Кожного нового, що приходив, вони щиро вітали й старали ся зав'язувати з ним розмову.

Тим часом нам Австрійці винесли з своїх окопів білого хліба, вина, крашенок. Ми по черзі частували ся й просили вибачення, що нічого не маємо, крім чорного, як свята земля, а крішкого, як цеглина, хліба. В цей мент мені сором влідав очі. Адже Україна є багатіща всеї Європи, думав я, а тим часом ми не тільки не маємо того, що повинні б мати, як сини багатого краю, а й того, що мають інші, бідніші від нас.

За кілька хвилини з австрійських окопів висипали десятки, а далі й цілі сотні людей, і стали свобідно похожати вдовж боевої лінії.

Почало вже пригрівати весняне сонце. Звернув ся клубками й поховав ся в гірських долинах віри-

туман. Парують гори й долини, піднімають ся й течуть до світлого сонця холодні, випарини Карпатських гір.

Кругом, куди ні скинеш оком, ходять вільно весні, а в багатьох місцях, але лише з нашої сторопи, і мирні люде вітають ся, розмовляють. Одному австр. жовнірові наші устроїли в сей день побаченне з жінкою, що жила в тому селі, яке ми займали своєю позицією. Ми заручили ся взаємними обіцянками не стріляти так довго, аж поки можна буде.

І треба сказати, що обідві сторони чесно додержали слова.

Цілих три дні ми вільно сходили ся і вже почали забувати, що це боева лінія, що ми вороги одні другим.

Се був такий момент, якого я ніколи не забуду. Люде доказали і то без жадного наказу зверху, що вони навіть при таких обставинах, які є на бойовій позиції, можуть бути справжніми людьми, а не лише ворогами.

С. Зубченко.

РЕВОЛЮЦІЯ В РОСІЇ.

Монархістичні стремління.

З Амстердаму доносять ось що: Рух за негайне проголошення республіки є дуже живий, та деякі верстви російські не хочуть з усуненням монархії погодитися. Вони є за конституційною монархією. До їх належать здебільшого козаки і більшість війська, яке стоїть поза Петербургом. Вони не уявляють собі Росію інакше, як монархією.

Світла і тіні робітничих партій.

Виділ робочих і салдатів зробив багато доброго, але заразом засіяв багато лиха. Він створив можливість тимчасовому правительству взяти в руки пристрасти озброєної маси. Та він засіяв бунтівничий дух серед війська і провинився в поширенню безпорядків і розруху в Кронштадті й Гельсінфорсі. Він створив труднощі новому правительству, проголосивши засаду, що належить тільки тоді слухати наказів його, як їх затвердить Виділ робочих і салдатів. За його починком повстали чотири установчі і виконуючі тіла. Вони є такі: тимчасове правительство, виконуючий комітет Думи, військовий виділ Думи і виділ робочих та салдатів. Три перші підпірають правительство, а останній йде ніколи проти його розпорядків. Так пише буржуазна преса про стан російського правительства.

Радикальні рішення робітників і салдатів.

Минулого тижня рішив Виділ робітників і салдатів під страхом перед реакцією всіх членів виконуючого Комітету (Головного Виділу) Думи і всіх його міністрів уявити. Зоружені з наказом уязнення удалися до представники до австрійської палати, де стрінули сторожу преображенського полку, який їх не допустив. Вони відійшли з соромом. Щоби направити повагу Виділу, постановлено спровести царя до Петропавлівської кріпости. 150 озброєних людей вибралося в Царське Село. Сторожа висміяла їх і дозволила їм „начального Романова“ побачити, як він прохажувався по парку.

Козаки проти робітничих домагань аграрної реформи.

Заступники козаків зробили свої збори для обговорення свого становища. Кілька разів вели переговори з виділом робочих і салдатів з одного боку, а зі своїми офіцерами з другого боку. Вкінці рішили відкинути стремління робітників і салдатів, що хочуть перевести земельну реформу. Вони не хочуть і чути про поділ землі, бо вони мають своє поняття про земельну власність, та стоять на становищі нового правительства. На кождий спосіб будуть противитися всім пробам нагального розв'язання земельного питання.

Таким робом міщанське тимчасове правительтво дістало в козаках підпору і може держати робітників і салдатів в своїх руках. Гучков, міністр війни, іменував ген. Кайгородова головою всіх козацьких військ.

Земельне питання.

З Копенгаги доносять ось що про земельну справу в Росії: Правительство установило особливий виділ для приготування й переведення земельної реформи. Орган соціал-революціонерів ставить перше речення своєї програми: держава повинна взяти під свою владу всю землю, а рішати про її поділ Установчі збори.

Поворот соціалістичних послів з Сибіру.

Дня 3 квітня наспіли до Петербурга посли робочих з другої Думи. На чолі їх стоїть Церетелі. Вони жили 10 літ у Сибірі на заслання. Їх вітали з великим одушевленням цілого населення. Посол Церетелі вмовляв російську демократію злучитися з тимчасовим правительством.

Мирова позичка в Росії.

Міністр фінансів Терещенко предложив на довірених засіданні Думи проєкт позички внутрі держави, і назвав її мировою позичкою. Висота її не визначена, залежить від підписів, які мають горожани давати в часі двох місяців.

Мирові умови робітників і салдатів.

Газета „Дажебляте“ доносить, що між виділом робітників та салдатів і виділом війська на фронті дійшло до порозуміння. Вони звизають нове правительтво публічно заявити, що воно не хоче ніяких заборочних плянів переводити в цій війні і заключить мир під сими умовами, що всі воюючі держави віддадуть назад здобуті землі без ніякого відшкодування. Росія веде тільки війну для своєї оборони.

Соціалісти грозять новому правительству.

Підчас тих переговорів заявили соціалісти, що вони так довго будуть підпірати нове правительтво, як довго воно не сходиться з дороги революції. Як же воно вийшло би в зносини зі старим правительством, замість працювати над його усуненням і скликанням установчих зборів—тоді соціалісти підіймуться й свалять його без пощади.

Утома в російській армії.

З багатьох висказів нових полонених, які походять з різних дівізій, можна довідуємося: Серед війська зростає жадання мира. Як перше говорили салдати, що їх ціллю є знищити Німеччину, так тепер вони є проти наступу вперед; вони хочуть тільки боронити своїх теперішніх ліній, на яких стоять. Один начальник компанії заявив, що дисципліна у війську підупала. Військо стоїть за нове правительтво тому, воно обіцяло мир в протязі двох місяців, але як воно не додержити своєї обіцянки, то армія змусить його до мира. Тепер серед салдатів зростає почуття своєї сили й довіри до себе. Замість 75 копійок на місяць обіцяно салдатам по 6 руб. Ніхто з салдатів не стоїть за царя, не боронять його. Надокучило їм панування кнута.

Мілюков про воєнні цілі.

Мілюков заявив представникам преси слідує про воєнні цілі теперішньої війни:

Я був все того погляду, що (получені) Держави візьмуть участь у війні тільки по стороні антант. Установа мирових цілей, предложена Вільсоном, відповідає заявам всіх мужів стану в Європі. Бріан, Аскіт і Грей заявилися за цим, щоби оружні суперечки заступити мирним полагодженням міжнародних спорів.

Ніякий із союзників антант не має заборочних цілей. Всі ми стремимо до віддачі областей, зайнятих силою, або до сотворення остаточної національних границь (Росії по Царгород?!) Держави антанту можуть назвати своєю побіду тільки тоді, як буде здійснена програма Вільсона, себто зміна карти Європи, передовсім на півдні (чому не на сході в Росії? Ред.) в цей спосіб, щоби далі суперечки не загрозили мирові.

— Мир, який предкладають німецькі соціал-демократи на основі того, що бувало, відповідає тільки німецьким інтересам,—говорить Мілюков. Що до Царгороду, то ставить домагання інтернаціоналізації, себто доступу всіх народів до Чорного моря через Дарданели. Противить ся з повною рішучістю проти сполуки Берлін-Багдад через Царгород, яка була ціллю німецької політики.

Далі ставить програмою союзників Росії визволення націй з під турецького й австрійського панування.

З визволеної Вірменії належить створити самоуправну одиницю під опікою Росії. Австро-Угорщину належить обмежити до етнографічних границь німецько-угорських. Чехи й Словаки утворили би особну державу, Серби особну державу, злучаючи всі етнографічні сербські землі, які є під Австрією й Угорщиною; Румуни пройшли би до Румунії, а українські (тут ужито вперше назви „українські“, „Україна“ в урядовій заяві Росії) землі австрійські злучилися би з російською Україною. Відтак звертається до Скандинавії й запевняє Швецію й Норвегію, що Росія не мала ніколи цілі забирати їх земель. Тепер пов-

стане самостійна Фінляндія, яка буде відділяти Росію від Скандинавії. Росія побудувала залізницю Мурман до Романова на Біле море й не має ніяких заборочних плянів на півночі. Уся нага Росії лежить на півдні (значить: на Україні! Ред.) і звідсіля стремління до „визволення“ Царгороду.

Становище соціалдемократії.

Председатель німецької соціалдемократичної партії вислав до міністра данського Стейнінга слідує телеграму до російської соціалдемократії:

„Російська соціалдемократія передала нам предложення мира, яким заявила своє сподівання, що ми будемо поборювати кожде вмишування в розвій російської революції.“

Соціалдемократія Німеччини стоїть одностійно з цим предложенням. Воно з успіхом підняла се діло на останніх парламентарних переговорах. Також інші партії і правительтво німецької держави рішуче заявили в парламенті, що не будуть вмишувати ся у внутрішні відносини Росії.

Разом із цим німецька соціалдемократія складає бажання російській соціалдемократії на шляху до політичної свободи. Вона має найсильніше бажання, щоби політичні успіхи російського народу довели до заповнення світові мира, за який боролася німецька соціалдемократія від вибуху цієї війни.“

Вони просять ся заяву оповістити в „Соціалдемократі“ і зателеграфувати на адресу: Чхеїдзе, Дума, Петербург.

Негайний виїзд Бравінга, шведського провідника соціалістів, прихильних почвірно порозумінню, до Петербурга зі Штокгольму висликав думку в усіх часописях, що це стоїть в звязку з політичною місією. В його товаристві їде соціалдемократичний посол Рейден і кореспондент часописі „Матен“ Вальц.

Швайцарські часописи подають вість з Петербурга, що соціалістична партія скликає на великодні свята зїзд всіх російських робітничих товариств, щоби поставити ясно рішення що до мирових питань Росії.

З таборового життя.

— По незалежній від редакції причинам 19 число „Громадської Думки“ розіслано пізніше, ніж число 20, а також число 21, що мало би окремо вийти в четвер, получається з великоднім числом.

Редація.

— Українська Громада в таборі Вецлар цими днями послала на робітничі команди 48 мужів довіря, між ними професори й офіцери, в справі збирання підписів на наказ нашому представникові до Нової Росії. Мужі довіря пробудуть на команді в цій справі до 20—22 сього місяця. Через те на сей час наша організаційна робота в таборі буде дуже обмежена, бо майже всі заряди організації тимчасово вибули.

— Віче. В суботу, 7 квітня, в Народнім Домі відбуло ся таборове віче з такими точками на порядку денному:

1) Реферат т. Президента С.В.У.

Скорописа-Іолтуховського, 2) Світові події, 3) Читання з „Нового Времени“.

В живих, яскравих прикладах і образах змалював т. Скоропис свій 1½ місячний побут на окупованих волинських землях. Ціль його подорожі була—познайомити ся з українським життям, яке збудується ся скрізь по хуторах та селах.

Привіз він дуже гарні враження. Просвітну роботу провадять там головним чином Українські Виділи з Січових Стрільців, що розходяться по всіх околицях з рідними піснями та лагідним словом. Люде зустрічають їх з подивом і радістю.

Живуть селяне загалом досить добре. Найголовніша і найцікавіша річ на Волині—то є школи, де діти вчать ся й кохають ся у всьому рідному. По містах шкільне діло має великого успіху, алеж у селах воно цвіте. Працюють тут учителі й учительки з Галичини, а також і місцеві сляти. Діти роблять а

науді величезні успіхи, виявляють надзвичайні здібності. Освіта кладе міцний ґрунт у національній свідомості.

Змосковщення як не було! Навіть саме місто Ковель ні трішки не нагадує своїм виглядом того, що воно було більш ніж 200 л. під царським пануванням. Лише молоді жидки силкують ся показати своє „благородство“ і цвенькають по російському. Та в церквах ще лишилась цілком московська вимова. І на це особливо звернув т. Президент увагу нашого таборового церковного братства.

Отже, не дивлячись на всі труднощі військового часу й на те, що керма праці лежить по більшості в руках Поляків, не дивлячись на все, робота йде нестримно, великими кроками наперед.

„Не хочемо йти знов під московське правительство—хочемо бути з Вами“, чують ся вже заяви від селян до Січових Стрільців.

А діти вітали т. Президента співом „Ще не вмерла“ і на прощання слали ширший привіт до таборів батькам і братам!...

До другої точки забрав голос т. Л-цький, який розповів про події на фронтах, про дальший перебіг російської революції, про вигляди на мир і т. д.

Далі т. Б-н прочитав найцікавіші місця про революцію з Петербурзької газети „Новое Время“. Ця газета була найбільшим прямилом старого режиму. І коли в ній стоїть тепер величезними буквами: „Да здравствует свободная Россия“, то годі мати які-небудь сумніви в тім, що робить ся в бунтній „Тюрмі народів“. Цю газету одержує „Союз В. У.“, а привіз її до табору т. Президент. В ній розповідає ся про все те, про що вже товариші довідали ся з нашої часописі.

При кінці заспівали „Ще не вмерла Україна“, і всі люди (понад 500 ч.) почали з гутірками розходити ся по бараках.

Кубанець.

Парада „Січ“. В неділю, 8 квітня, о другій годині по обіді відбулася парада „Січ“ на честь Президента С.В.У., січовика, т. Скоропис. На початку оркестра програв святочний марш полку С.В.У., після чого отаман „Січ“ А-к виголосив коротеньку прощальну промову до т. Президента, в якій між иншим зазначив бажання, щоби приклад нашого товариства прислужив ся до засновання „Січей“ на Україні, і висловив надію побачити нашу Батьківщину ще під час теперішньої війни вільною.

Після промови „Січ“ сфотографовано разом із Президентом, а тоді під музику січовики виконали 4 вправи, в яких взяв участь т. Скоропис. Ще раз сфотографовано, а далі зібрано у кольону й під січові марші помаширувала „Січ“ рівними рядами до Народного Дому на велике віче. Під час паради було дуже багато народу, який потім разом із січовиками посунув на віче.

Січовик Н.

НАДЗВИЧАЙНЕ ТАБОРОВЕ ВІЧЕ.

В неділю, 8 квітня с. р., о 2 год. по полудні, в Народному Домі розпочало ся віче в найважливішій для нас в цьому часі справі, в справі нашого голосу до нового російського революційного правительтва, до Ради робітничих і салдатеьких депутатів, до Установчої Ради горожан Росії.

На віче зібрало ся майже повна селя полонених з табору та з недалеких від табору робітничих команд. Після вибору голови віча (т. А-к) перше слово взяв т. Президент С.В.У. Олександр Скоропис-Йолтухавський, якого присутні на вічу стрінули рясними оплесками.

Тов. Скоропис зазначив, що в своїйому слові звертає ся не до одногодудця, а до тих, що співали до нього „Боже, царя храни“. Царя тепер немає у власті, а ті, яких він заслав на все життя на Сибір, ніні мають право вернути ся в Петроград, мають більше право, ніж цар, якому ніні не вільно заїхати в Петроград. (Кільки не співали „Боже, царя храни“, а вийшло инакше, і тепер за спів цього гимну в Росії можуть висміяти, а то й більша може бути небезпека.

Тепер треба сміливо єднати ся з тими, що домагають ся прав для народу. Товариші свідомі Українці домагають ся незалежної, самостійної України, а в цей мент вони не хочуть відкидати тих, що хочуть зістати ся при Росії, й голосять за сповнення в цьому часі найменшої нашої програми. Можемо домагатися більшого, ніж зазначено в наказі, але не меншого.

„Чи більше, чи менше буде підписів на наказі, я поїду в Петроград, — говорив далі т. Скоропис, — але Вам буде ліпше, коли як найбільше з Вас заявлять свою волю підписом.“

„Повісити“ за се нинішнє російське правительство не може, бо навпаки—приклонників правди й волі, яких старе правительство гноїло в Сибірі, тепер запрошує нове правительство до себе. Як же будете мовчати, то права будете мати такі, які мають ті, що мовчать,—права худобини.

Все, що залежало від мене, я зробив тут для Вас, а тепер їду туди, де нужніше,—в Росію. Право вїзду в Росію ніні я маю, а коли б мене там заарештували, то тоді б Ви побачили, що права дають всім, тільки не нам. Підписи Ваші зберу, а до Росії не повезу, а здам їх у Швеції, в Штокгольмі, в державну бібліотеку, та з урядовою посвідкою щодо числа підписів поїду до Росії.

Можна сміло давати підписи, бо небезпеки за се немає, і все вийде тільки на добре. Не покладайте ся на правительство, а дбайте самі за себе. Роздумайте, розпитайте й підписуйте наказ.

Не забувайте, що теперішнє тимчасове правительтво говорить: „Війна до кінця!“ Тому, як хочете, щоб війна швидко скінчилась ся, то підписуйте наказ. А як не підпишете, то всіх підтримаєте далі воювати. Не хочете в полоні сидіти, то підписуйте наказ!

Хто не підпише наказу, той тим самим скріпляє волю нового російського правительтва воювати далі й далі, а хто підписує, той зі всім робочим народом домагає ся миру й скорого повороту до дому.

Коли буде більше підписів, тоді й тут можна більше зробити для Вас. Союз Визволення України дбає за всіх Українців, хоч і ворожих до нього, бо ся ворожість є тимчасова.

Дбайте ж самі за себе, щоб за Вас дбали.“

Після промови т. Скорописа присутні попрохали ще прочитати наказ. По прочитанні наказу головою віча відкриті були промови полонених. Всі промовці однодушно підтримували думку послати в Росію свого представника, т-ша Скорописа.

За пізнім часом віче було перервано до 7 год. вечера.

В. Г.

Після перерви віче продовжувало ся з 7 год. веч. Зпочатку музику виконала марш, а потім почали ся промови. Говорило кільканадцять промовців.

Зміст промов полягав у тому, що теперішню велику й важну для нас хвилю треба як найкраще використати, зібравши як можна більше підписів під наказом нашому заступникові на будучій Установчій Раді, Президентові Союзу Визволення України О. Скорописові-Йолтухавському. Тих прав, що проголошено

тимчасове московське правительство, себто свободи слова, зборів, не чаї й ин., ще не вистарчає, щоби народ міг собі вже сказати: „годі, ми вже все маємо й можемо спокійно жити!“ Навіаки. Тепер тільки приходить черга до нас робітників, тепер ми повинні сказати про себе, як ми хочемо надалі будувати своє життя. Не треба цокладати ся на те, що хтось там за нас подбає, чи батьки наші, чи те саме тимчасове правительство. Воно не дасть нам ні землі, ні миру, бо само воно стоїть за дальшою війною, аж до побіди, а що до землі, то й тут воно нічого добровільно народодові не попустить, бо складає ся воно з багачів, поміщиків та фабрикантів, що звикли наживати мільони з праці бідних людей та хотять і на далі забезпечити собі великі мастки.

Справа стоїть на добрій дорозі, треба лише, щоби народ подбає про себе й доручив свої справи в руки своїх людей. А наші справи полягають в тому саме, про що сказано в наказі: народоправе, земля народодові, що її обробляє, як найскорше закінченне безумовно шкідливої для нашого народу війни та забезпечення нам самим рпнати про заведення порядку в Україні.

Говорило багато промовців і, як це буває часто в таких випадках, почали ся повгорування сказанного попередніми промовцями, тим більше, що проти підписування наказу ніхто не виступав. Більше зворушив слухачів т. Б-ко, дуже влучно продекламувавши вірш М. Струмка „Хто ви, чії сини...“, котрий, як зазначив промовець, відноситься ся до тих, що не хотять думати ні про що. Сильний по змістові й гарно продекламований вірш цей зробив величезне вражіння й визвав цілу бурю оплесків.

Під кінець заяв слово т. Скоропис. Давши деякі пояснення, він ще в кількох словах змалював теперішнє положення українського народу й зазначив, що від українського народу залежить, чи бути йому наоном на своїй землі, чи вічним наймитом у чужинці. З окрема ж тепер від числа наших підписів залежить, як віднесеть ся теперішнє правительство до т. Скорописа—чим більше голосів, тим більше уваги до нього, що заступає інтереси тих, хто його уповажує.

Врешті голова віча т. А-к звернув ся в імені віча до т. Скорописа з прощальним словом, зазначивши, що сумно нам прощати ся з тим, до кого звертали ся надії всіх, коли треба було залагодити наші справи. „Ідте ж“—сказав далі т. голова, звертаючись до т. Скорописа,—робіть те, що вам наказуємо! Проте не баріть ся там, у Петрограді, ідте до Києва й передайте нашим братам, нехай не зневірять ся, а працюють далі в повній вірі, що й ми тут не сидимо, склавши руки, а робимо по мірі наших сил все, що тільки можна робити на користь нашої Матері-України. Чолом тобї, дорогий товаришу!“

У відповідь на прощальний привіт музику виконала „Ще не вмерла Україна“, а далі січовий марш. По відспіванню під акомпанімент музики „Не пора“ й „До волі“ віче було закрито. //

—Проводи Президента. В понеділок, 9 квітня, о 10. годині зранку, „Січ“ в останнє вітала свого товариша-січовика Скорописа. З піснями, в веселій святошній настрої виспало одягнене в сині жупани Товариство з Шевченківського бараку і, дійшовши в повний порядок до Народного Дому, стало двома рядами по обидва боки вулиці. Аж ось завиділась і постать т. Президента Союзу В. У. поруч з Президентом України. Громади у Венцлярі т. А-ом.

Команда: „Позірі!“ Все зтихло. Загнала музика... І улюблений всі-

ма товариш пройшов під сотнями палких очей до другого кінця січовиків, звідки промовив прощальне слово: „Я покидаю вас, товариші, але справу буду й далі вести так, як і до цього дня.“ Далі він прийняв останні прощання й бажання поодиноких товаришів.

Картини промовців були сфотографовані таборним фотографом.

Відтак полило ся чудоне, могутнє „Ще не вмерла Україна“, і всі поволеньки посунулись до воріт.

„Щасливої подорожі!“ „Повного успіху!“ „Хай живе Вільна Україна!“—Ці оклики довго ще лунали, доганяючи віз, що котив ся по дорозі до невідомої далі.

Січовик Н-н.

—Театр. В понеділок, 9 квітня, Муз.-Драм. Т-вом ім. М. Лисенка була виставлена чотирохактова пєса Ф. Л. Костенка „Батраки“.

Пєса відіграна була досить гарно. Гарно був обрисований дійсний стан робітника, що гине в ятері фабрично-заводських підприємств. Яскраво були підкреслені всі ті труднощі й нещастья, якими фабрика калічить і нищить робітників, вибиваючи їх за межі нормального життя, доводячи до божевілія й самогубства найкращих одиниць з тих робітників, на моволах і крові котрих спочиває сильний.

Гарно виконали свої ролі—т. Б-ко в ролі тєслєра, т. Ш-ай в ролі підмайстера, т. Бон-ко в ролі фабричного робітника, т. К-р, відігравши коротеньку ролю молодого злодія. Не дуже відчужу на протязі трох актів ролю Василя гарно виконав у четвертому акті т. І-нів. Тов. Д-р в ролі Марусі уявив з себе не дівчину з родини простого робітника, а скоріш городську панночку. Ролю матері т. П-кий провів занадто штучно, особливо це було помітно під час її плачу.

Під час перерв т. т. Л-кий, Б-н, Ч-ха і У-ко у своїх промовах пояснювали значіння пєси в звязку з сучасним життям на Україні, звертаючи увагу на те, що хто не хоче себе і свою родину віддавати на поталу злих московських порядків, той повинен тримати ся тих наших громадських організацій, які борються за інтереси робітників.

Однз з важливіх ментів цієї боротьби за наші інтереси ми ніні переживаємо, посилаючи свого представника в Петербург.

Тоді покращають обставини праці й життя, коли ми всі полонені подамо голос за славних борців, за землю й волю нашої Неньки-України й від себе виплем представника з нашими підписами та з кличем: „Геть кровопійців з нашої землі! Геть війну! Хай живуть вільні порядки! Хай живе Вільна Україна!“

N. N.

Гей, хто в щастє має віру,
Хто бажає волі й миру,
Дорога кому свобода
І права всього народа,
Хто земельки хоче мати,—
Не повинен той дримати!
Часу дурно ви не гайте:
Зараз підписи подайте!
Всі пишть ся до одного!
Тут нема чогось страшного!
Треба нам за себе дбати,
Щоб права людські дістати;
А про все, що ми захочем
Пан Скоропис поклоноче
Перед урядом Росії.
Не вгашайте ж ви надії!
Не загине наша справа:
Ми добудем землі й права,
Тільки треба довіряти
Й своє ім'я підписати.

ВІЙНА.

(Огляд за минулий тиждень.)

На російській фронті наслідком внутрішнього перестрою російської армії не було з російського боку сього тижня ніяких великих наступів. В Карпатах між долиною Есобаніш і долиною Уш досягнули осередні держави дальші здобутки, їм удалось і наступити коло Волепутна і Кірлібаба на Буковині. Але найважливішим здобутком є причілок Тоболи над Стоходом напроти броду коло Черевіща на Волині, де Німці взяли до неволі 130 офіцерів, 9500 салдатів, захопили 15 гармат, 150 скорострільів і багато воєнних знарядів.

На французькій фронті між морем і швейцарською границею уся боева лінія знаходить ся в руху і напруженню. Після всякої правдоподібності пригтовлюють ся до великої битви обі сторони. В понеділок почала ся велика битва між Арра і Лен з Англіїцями, та на схід від Соасон почав ся наступ Французів. В Льобарингій Бургундії між Мильгаззон і Вельфортом зачала артилерійна перестрілка.

Через пересунення фронту з боку Німців в околиці Акр понали противники в порожнє місце. І досі не могли вони знайти місця нових

німецьких позицій, хоч висилали хмару літаків (аеропланів), але їх розсіяли і понижили німецькі летуни. Між німецькими літнями і противниками є велика зрита до щаду пустиня.

На італійській фронті помітне затривоження і горячкові приготування. Італійці сподівають ся наступу осередніх держав, які мають перенести поле битви на Ломбардську нивину. В північній Італії розвівають ся неймовірні вісти і поговори. Надіють ся евакуації міст Падуа, Тревизо, Віченца.

На македонській фронті відбували ся менші наступи з обох сторін коло гір Черна, Монастиру, озера Дойран, які не мають значіння.

На турецькій фронті сей тиждень приймс Туркам побіду над Англіїцями під Газою, в якій лягло труном 3.000. Багато їх попало у полон, багато воєнних знарядів дістало ся в турецькі руки. В місяці марті зістріли Німці 161 літаків, 19 прикріплених бальонів, а самі утратили тільки 45 літаків і ні одного бальона.

Вісти з Росії й зі світа.

САМОУПРАВУ ФІНЛЯНДІ ПРИБЕРНЕНО.

В льондонському парламенті відповів лорд Бальфур на запит, що дѣть ся в Фінляндії—осьце: Російське правительство оголосило дня 20. березня заяву, що воно зносить всі розпорядки, що ограничують свободу Фінляндії. Нова прокламація нового правительства проголошує цілковиту політичну амнестію і обіцає фінському соймову предложити проєкти нової форми цілого правління, potwierджує права Фінляндців на основі теперішнього правительства. Оскільки нам відомо, дивить ся на сю прокламацію фінський нарід як на сповнення своїх бажань, а фінляндський сойм зійде ся дня 4. квітня. Ми знаєм, як високо цінить наш парламент (англійський) сей поступок нового правительства. (Оплески).

НАСТРІЙ ВІЙСЬКА І РОБІТНИКІВ.

Після шведських звідомлень втекло з фронту 150.000 солдатів до сіх, щоби взяти участь при сподіванім поділі царських та церковних земель. Російські послы й міністер вийни, які вернули з фронту, сповіщають часопись „Піт Парізіс“, що є потреба пристосувати найгостріші карі для обовязаних до військової служби, які її не сповняють.

Власновільного опушення фронту не можна на далі терпіти. І міністер судівництва Керенський заявив, що велика небезпека грозить Росії з огляду на втеку салдатів з фронту, яка виходить із фальшиво зрозумілих вістей про негайний поділ російських земель. Проти сього треба ужити гострих способів. Далі говорив він, що деяких офіцерів, що не зможуть приновити ся до нових обставин і нового порядку—належить відпустити. Що до виборів до установчих зборів, то президент Львов начислив правних виборців з жілками, які дістануть право голосовання, буде 120 мільонів. Салдати мають лжестовно подавати свої картки голосовання.

Робітничі послы їх звідомляють, що робітники підіймають на ново працю навіть в робітних орудій дуже неохоче. Виділ робочих рішів видати гострий поєлик до праці у фабриках узброєння. Дуже шкодить недостача вугля і локомотивів. Для того видано розпорядок, що у фабриках локомотивів в Галичині, в Коломиї, має день праці виносити 12—14 годин.

Італійські часописи доносять, що мирові стремління щораз більше охоплюють цілу Росію.

ЗОВОБЯЗАННЯ НОВОГО ПРАВИТЕЛЬСТВА.

Петроградська телеграфна агенція оповістила ще 24. березня ось яку оповістку теперішнього правительства:

Тому, що війна може потрясти народним господарством і красі може принести безмежні невідшкодовані втрати, теперішнє правительство заявляє, що воно сповнить совісно всі грошеві й фінансові зобовязання, які взяло на себе старе правительство, що точно виплачуватиме всі проценти й ренти державного довгу, що додержить всіх умов із кругами торговельними й промисловими, що виплачуватиме платні й доживнені ренти урядникам і т. н. Так само мають точно зібрати ся всякі податки, поки не настануть зміни на основі податкових законів.

Правительство припорує скарбовим властям найбільшу ошадністі. у видаванню державного гроша і для того діла настановить окрему сторожу.

А що війна вимагає окремих величезних коштів, так правительство не може обійти ся без підвишки всляких податків. Але податкова система, над якою саме тепер працює міністерство фінансів, узгляднить фінансову спромогу різних клас фінансових.

МОЛИТВИ „ЗА ЦАРЯ.“

Синод зарядив, щоби на богослуженнях не молити ся за бувшого царя і за царський рід. Тому на сїстеніях молення за царя і царський

рід викинути, а молитва, що співаля ся в кінці кожного богослуження — „благочестївейшого, самодержавнейшого“ і т. д. замінити ся трохразовим співом „Господи помилуй.“

В молитві „Спаси Господи...“ слова „победи благоверному імператору нашему на сопотівни даруя“ замінити ся з дозволу Синоду словами: „Христілюбівому воїнству нашому победи дай на супостати.“

На засіданні благочинних московських церков рішено на богослуженнях замість царських осіб виголошувати: „Богохранімая держава Росія, правительство ся і воїнство.“ (Рсч“).

ВІЙНА СПОЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ З НІМЕЧЧИНОЮ.

Дня 5. квітня прийняла американська палата представників внесення на проголошення війни з Німеччиною. Вільзон підписав акт проголошення війни і надав прокламацію до народу, проголошуючи воєнний стан. Американський державний департамент веде переговори з почвірним порозумінням в справі прийняття Америки до союзу.

Ся війна вже давно була, тепер тільки явно проголошено її. Вона не має рішального значіння. Америка оголошує великі суми на війну і числить на мільони свій воєнний

матеріал, та ми знаєм американську армію, яку навіть повстанні мексиканські повивали. Та ще хто знає, як вона доплине до Європи. Ходить Америці о се, щоби забрати німецькі кораблі і мати голос на мировій конференції, яка наближаєть ся.

ПРИЧИНИ Й ГРОЗА АМЕРИКАНСЬКОЇ ВІЙНИ.

Італійська часопись „Аванті“ пише слідуєче про виступ Америки до війни: Труби антантової преси загрубили на честь Вільзона, що підіймаєть ся як св. Юр проти демона Німеччини, щоби світові принести свободу й тріткий мир. Але для нас Вільзон не є ніякий борець за волю, а тільки представник буржуазній торговельній держави, що міняєть ся в борбу європейських держав, щоби собі забезпечити пайку в добичі, якої він не міг дістатись своєю мировою інтервенцією (посередництвом). Воюючи не хотіли його посередництва з тривоги, що Америка буде тим третім, який буде збирати овочі з загального нещастя. Тому вступив і Вільзон у війну. Але мільтарно не допоможе Америка більше, як помогла перед тим, яко нейтральна, бо вона сама знаходить ся в стані поважної господарської кризи.

Листи з робітничих команд.

До таборних організацій.

28. лютого був у нас муж довїря й відбула ся на нашій команді коротенька лекція. Хоч раз у рік мали ми щастя побачити довірчоного чоловіка від таборних організацій, почути про життя наших предків, їх панування на вільних степах України. Розказаав він нам і про організацію в таборі, що вони можуть зробити для нас і для України. Поговорили трохи й про воєнний і світові події.

Щиро за це вам дякуємо, що не забули й за нас і несете правдиве, тепле слово всюди, де тільки є жива українська душа, бо ж ми живемо, як вовки в лісі—нічого не бачимо й не чуємо, що дѣть ся на нашій Україні.

Хібаж ми не Українці? Ми теж хочемо гуртувати ся й єднати ся з

табором як і другі Українці! Хіба ж ми не сини нашої рідної України? Чи не постоїм своїми головами й грудю за наші широкі лани, вільні степи й вишневі садки та за старого батька Діппра?!!
Ком. Ehringhausen № 2160.

II.

Товариші!

Ми довідали ся з вашої часописі „Г. Д.“, що ви розсилаєте мандрівні бібліотеки, тому спішимо повідомити вас, що й ми є щирі Українці й бажали б користати ся книжками з вашої бібліотеки.

Ми є Українці рашатського табору й дуже просимо не лишати нас духової поживи й дати спромогу використати цей довгий час, якого й так багато промарнували.

За роб. ком. О. К-р.

Ком. № 2301.

Жертви.

На Український Воєвний Фонд.

Зібрано т.т. П-ко і Д-р жертв у таборі Венцлар від т.т.: П-ко 1 м., Д-р 50 ф., Р-ній 20 ф., М-кий 1 м., Д-ак 12 ф., Б-юк 10 ф., Т-кий 5 ф., К-ух 10 ф., Р-ов 5 ф., М-юк 10 ф., Д-кий 15 ф., Ф-цев 10 ф., Ф-дь 10 ф., Р-ко 10 ф., М-ов 10 ф., Р-ан 10 ф., П-кий 10 ф., С-ан 10 ф., Б-ко 10 ф., П-кий 10 ф., К-кий 10 ф., К-ко 10 ф., Т-ко 5 ф., С-ко 1 ф., К-ор 1 ф., П-кий 5 ф., П-ар 5 ф., Г-кий 10 ф., К-жа 10 ф., Б-юк 10 ф., Б-ко 19 ф., Г-ко 50 ф., Н-на 5 ф., С-ко 14 ф., Ч-ак 15 ф., Д-ко 30 ф., К-кий 50 ф., С-ко 54 ф., Щ-на 50 ф., Б-ець 50 ф., П-от 50 ф., Ч-ко 20 ф., Г-ко 10 ф., Б-ко 1 м., Г-лий 20 ф., Б-ко 31 ф., З-ко 1 м., Я-бів 1 м., Д-ко 50 ф., Д-ик 10 ф., Ч-ха 1 м., Б-ун 2 м., К-аль 5 ф., К-ко 25 ф., К-ак 10 ф., П-ко 10 ф., К-чей 20 ф., М-та 50 ф., Б-ч 20 ф., Т-ик 50 ф., К-ков 50 ф., Я-ук 10 ф., Б-р 1 м., П-ко 20 ф., К-ов 20 ф., В-р 25 ф., Д-юк 25 ф., П-ець 10 ф., Т-ко 10 ф., Е-ць 6 мар.

Разом . . . 26 м. 82 ф.

На волинські школи.

	м. ф.
Кооперативна крамниця інвалідів	3 —
Ком. Grube Juno in Nauborn	1 55
„ Ehringshausen № 2160, т. К. Б-к.	— 50
„ Allendorf № 2881,	
Українське т-во „Правда“	2 —
	7 05

На пам'ятник померлим полоненим.

Ком. Michelbach № 2611	. . . 5 —
„ Grube Kiwek Florentine	. . . 11 50
„ Grube Juno in Nauborn	. . . 3 50
„ Birstadt № 2024	. . . 2 —
„ № 2799. т.т.: К. Ско-к, І.	
Де-он, А. А-к, С. С-ко, А. За-ко,	
К. Ку-ка, Т. К-р, М. Б-да, Е.	
Ні-ко, Б. Ка-ка, В. Г-н, П. А-ко.	3 80
Ком. № 2067	. . . . . 3 63
	29 43

Поступило в касу Комітета по будові пам'ятника в місяці березні: Кружечного збору в чайні. — 65

Від т. бл.ок. VI бл., т. Горodka . . . 1 15

„ „ бл.ок. III бл., т. Сімонова. по двох підписаних листах . . . 10 95

Від „Видавн. т-ва ім. Б. Грінченка“ передано жертв з ріжних робітн. команд 76 99

Разом за міс. березень . . . 89 74

За весь час жертв на пам'ятник поступило . . . 1088 мар. 84 фен.

Скарбник Комітету Є. І.

На хоріх в лазареті.

Ком. Preungesheim	. . . . . 11 35
„ № 2955, т. Ко-лів Грицько	— 50
„ „ „ Кіряченко	. . . — 50
„ Birstadt № 2024	. . . . . 10 —
„ Ehringshausen № 2160	. . . 1 20
„ „ „ І. Ю-ев	. . . — 30
	23 85

На фонд пам'яті Шевченка.

Ком. № 2955, т. Ко-лів Грицько . . . 50
 „ „ „ Кірюченко . . . — 50
 „ Birstadt № 2024 . . . — 91
 „ Ehrinshausen № 2160, т. М. П.-ов . . . — 50
 241

На сиріт і вдів Волині.

Ком. Grabe Juno in Nauborn. 2 —

На часопись „Громадська Думка“.

Кооперативна чайня . . . . . 25 —
 Ком. Birstadt № 2024 . . . . . — 50
 „ Ehrinshausen № 2160, т. К. Р.-до . . . . . — 20
 . . . . . 25 70

На організаційні цілі.

Ком. № 10875, т. П. Г.-р . . . . . 1 —
 „ Lützellinden гур. „Надія“ . . . . . 2 —
 „ Altenhündel № 1881, т. Д. К.-ук . . . . . 2 —
 . . . . . 5 —

На Т-во „Воля“.

Ком. Allendorf № 2881 т-во „Правда“ . . . . . 2 —

Перениска Редакції.

Ком. Altenhündel № 1881. Гроші одержали: календар вислали.
 Ком. № 462. Газету Вам посилаємо. Справку про брата й посылку передали куди слід.

Ком. Meinertzagel т. І. Г. Часопись вислаємо, книжки «Україна й Війна» й самоучителя немає. Все инше передали куди слід для переведення.

Ком. Sprendlingen № 2658. Часопись хтось відмовив. На далі будемо посилати.

Ком. Graboh, т. Тай—ну. Замо-влень назад не приймаємо.

Ком. Planig. Такої книжки не маємо.

Ком. Breitenbach № 10033, тов. П. На—му. Часопись і календар посилаєть ся.

Ком. Roshod, т. М. Ли—ку. Гроші одержали, часопись посилаємо.

Ком. Merlau № 2689, т. М. Ли—ку. Гроші одержали, часопись посилаємо.

Т. Ал. Дми—кому. Гроші одержали: книжка посилаємо.

Ком. Gichenbach № 3576. Гроші одержали. Все буде вислано.

Ком. Reisskirchen, т. А. К.—ху 1 марку одержали й календар С.В.У. посилаємо.

Жертви на пам'ятник не одержували. Тов. Івану Шва—лі № 1117. Вислаємо вам 3 книжки: 1. Як мужик став у всіх у добу 2. Кавка про неправедного царя 3. Чи тепер панщина? 4-та книжка «Кавка про скарбатову душу» буде прислана пініще.

Ком. № 2213. За заданняком (рахунковою книжкою) послали до Раштату і як прийде, то вам виплемо.

Ком. № 2955, т. Ковалеву. Гроші одержали; книжку вислаємо.

Т. т. зі шахти Prinz Kessel. Гроші 50 м. одержано й передано по призначенню.

Ком. Birstadt № 2024. Гроші одержали. З них на 3 марки вислаємо книжок, а решту 13 м. 41 ф. містимо в списі жертв по призначенню.

Тов. В. Лівобережному. Ваш допис «Від чого війна почалась» безперечно не можемо помістити перше всьоготому, що Ви видаєте за своє те, що не зовсім дотенно перенисано Вами з чужого. Крім того—вибачайте, товаришу—треба більше «капіт» з'єсти, щоб таким категоричним тоном балакати про зайквалення наших читачів. Просимо дописувати, але «без відкривання Америки», і коли користаєтесь чужим матеріалом, то відверто, в інтересі Ваших думок, зсилайтеся на джерело та беріть чужі слова в знаки наведення („“).

Оголошення.

На Великдень всі товариші, що належить до українських таборових організацій, розговлятимуть ся в Українськiм Клубі о 8 год. вранці.

На право вступу будуть видані відповідні картки.

Справки.

Т. т. І. Коваленко, Ф. Кузьменко, В. Порожанський, П. Каменця і Л. Олефіренко, робітничі команди Ofmeirikghausen № 10217, Branisheim 1499, Edelsberg 3309. Пакунки, які приходили, вислани на команди.

Т. т. П. Яковенко, К. Жереб і Е. Стружка, команди Oberfersterei 2024 і Odelsberg 3309. Гроші для Вас до табору не приходили.

Канделярія Генер. Старшина.

Таборова книгарня

має слідуєчі книжки, які можна виписувати на робітничі команди через редакцію:

	М.	Ф.
Календ. на 1917 р. (Пам'ятк. книж.) С. В. У. в оправі Т. Шевченка. Кобзар 1 ч. в оправі	1	30
„ „ „ 2 ч. в оправі	1	—
Б. Барвінський. Звідки пішло імя Україна?	—	5
М. Возняк. Наша рідна мова	—	5
„ „ Пам'яті Івана Франка	—	40
Краснов. Що тепер дієть ся в Росії?	—	5
Олександр. Скоропис. Значіннс. самостійної України для европ. рівноваги.	—	5
Іван Крип'якевич. Українське військо (з малюнками).	—	10
М. Лозинський. Галичина в життю України.	—	15
А. Полуботок. З минулого.	—	5
„ „ Дідова казка	—	5
Виданне полонен. Захалаявна книжочка.	—	10
„ „ Як опреділити вагу живої худоби.	—	10
„ „ Т. Шевченкові в 102 р. його урод.	—	10
„ „ Мод. Менцінському.	—	5
Заклинський. Що треба знати кождому Українцеві?	—	5
„ „ Світогляд І. Франка	—	5
Б. Лепкий. З історії української літератури.	—	10
І. Шимманов. Роля України в болгарськ. відроджен.	—	5
Виданне С. В. У. Наша пісня.	—	15
„ „ Українські колядки.	—	5
Орест Кириленко. Українці в Америці.	—	15
С. Томашівський. Церковний бік української справи.	—	5
Льонгін Цегельськ. Русь-Україна, а Московц.-Росія.	—	30
Поліглот Кунце. Русин-Україн. в Німеччині (розмов.).	—	50
М. Грушевськ. Як жив український народ (з малюнк.).	—	25
В. Гнатюк. Націон. відроджен. австро-угор. Україн.	—	20
Іп. Бочковський. Фінляндія та фінляндське питаннс.	—	30
Євген Левицький. Листи з Німеччини.	—	20
Виданне загально-української культурної ради. Слово о полку Ігоревім.	—	60
М. Богданович. Білоруське відродженне.	—	10
Святе письмо нов. завіту (Євангелія).	1	—
Онуфр. Солтис. Буквар для самоуків без оправі.	—	30
Богдан Лепкий. Чекас нас велика річ. з 10 образк.	—	20
Виданне полон. Раштат. таб. Стінний календар.	—	5
Пр. В. Антонович. Хмельниц. в повісті Г. Сенкев.	—	20
Географія України С. Рудниц. 1 ч. (з 66 малюнк. карт.	2	20
„ „ 2 ч. (з 48 малюнками).	2	50
Виданне С.В.У. Чужинці про українську справу.	—	10
Володимир Гнатюк. Українська народна словесність.	—	30
Німецько-українська скарбатовська розмовна кннга.	—	20
Календар полонених Українців у Фрайштадті „Рознага“ на 1916. і 1917.	1	—

Адреса редакції: Wetzlar. Unterrichts Ausschuss. Lagerzeitung.

Купуйте Пам'яткову Книжку

КАЛЕНДАРЬ

на 1917 р.

СОЮЗА ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ

500 стор. друку . . . . . 103 ілюстрацій

ціна 1 марка.

Замовляти по адресі „Громадської Думки“:

Wetzlar. Ukrainischer Unterrichts-Ausschuss. Lagerzeitung.

Українські картки.

Хто хоче мати дуже гарні кольорові (3 фарби) картки-листівки українського художника А. Ждахи, спішіть з замовленнями в редакцію.

Це є малюнки з нотами до слідуєчих історичних пісень:

1. „Ой, не гаразд, запорожці, не гаразд вчинили“.
2. „Ой, у полі. ой, у полі тай у Баршполі“.
3. „У діброві чорна галка“.
4. „Засвістали козаченьки в поход з полуночі“.
5. „Стогне вітер вільний в полі“.
6. „Гей, не дивуйте, добрії люде!“.
7. „Ой, не світи, місяченьку!“.
8. „Ой, запив козак, запив“.
9. „За Сибіром сонце сходить, хлопці не зівайте“.
10. „Ой, не знав козак, ой, да не знав Супрун“.

Ціна: одна картка коштує 10 ф. серія (10 карт.) . . . 75 ф.

Адреса редакції: Wetzlar. Unterrichts-Ausschuss. Lagerzeitung.

ТЕАТР.

НАРОДНИЙ ДІМ у таборі ВЕЦЛЯР.

НА ВЕЛИКДЕНЬ

15. квітня 1917. р., в 2. год. по обіді

Музично-Драматичним Товариством ім. М. Лисенка буде уладжено

Вокально-Музичний Концерт

в двох одділах.

Початок рівно в 2. год. по обіді.

16. КВІТНЯ (понеділок) в 5½ год. вечера буде виставлено

СТЕПОВИЙ ГІСТЬ

Драма на 5 дій Бориса Грішченка.

Перед початком і в часі антрактів грає духова орхестра під орудою т. Чуркина.

Ціни на вступ: 50, 40, 30, 20, 15, 10 і 5 фен.

— Початок рівно в 5½ год. вечера.